

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2008 m. spalio 9 d.*

Byloje C-239/07

dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 8 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2007 m. gegužės 14 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą konstitucinės priežiūros byloje, pradėtoje

Juliaus Sabatausko ir kt.,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai A. Ó Caoimh, J. N. Cunha Rodrigues, U. Løhmus ir P. Lindh (pranešėja),

generalinė advokatė J. Kokott,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

* Proceso kalba: lietuvių.

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2008 m. balandžio 24 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- J. Sabatausko ir kt., atstovaujamų advokato G. Kaminsko,
- Lietuvos vyriausybės, atstovaujamos D. Kriauciūno ir R. Mackevičienės,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos I. M. Braguglia, padedamo *avvocato dello Stato* W. Ferrante,
- Suomijos vyriausybės, atstovaujamos J. Heliskoski ir A. Guimaraes-Purokoski,
- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos B. Schima ir A. Steiblytės,

susipažinęs su 2008 m. birželio 12 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- ¹ Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 96/92/EB, (OL L 176, p. 37, toliau – direktyva), 20 straipsnio išaiškinimu.
- ² Šis prašymas buvo pateiktas byloje, nagrinėjamoje Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme, į kurią kreipėsi Lietuvos Respublikos Seimo nariai J. Sabatauskas ir kt., prašydami ištirti Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (2004 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-2307, Žin., 2004, Nr. 107-3964) 15 straipsnio 2 dalies konstitucingumą.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- 3 Remiantis direktyvos 1 straipsniu:

„Šia direktyva nustatomos bendros elektros energijos gamybos, perdavimo, paskirstymo ir tiekimo taisyklės. Joje nustatomos taisyklės, reglamentuojančios elektros energijos sektoriaus organizavimą ir funkcionavimą, patekimą į rinką, kriterijus ir tvarką, pagal kurią skelbiami konkursai, suteikiami leidimai ir eksploatuojamos sistemos.“

- 4 Direktyvos antroje, ketvirtoje–septintoje, tryliktoje ir septynioliktoje konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„2) <...> (1996 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos) direktyvos (96/92/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių (OL 1997 L 27, p. 20)) taikymo patirtis parodė naudą, kurią gali teikti elektros energijos vidaus rinka, atsižvelgiant į efektyvumo padidėjimą, kainos sumažinimą, aukštesnius aptarnavimo standartus ir padidintą konkurencingumą. Tačiau išliko didelių trūkumų ir galimybių pagerinti rinkos veikimą, ypač reikia priimti konkrečias nuostatas, užtikrinančias vienodas elektros energijos gamybos sąlygas bei

mažinančias dominavimo rinkoje ir agresyvaus pobūdžio veiklos riziką, taip pat užtikrinančias nediskriminacinius perdavimo ir paskirstymo tarifus, kai galimybė prisijungti prie tinklo suteikiama taikant tarifus, paskelbtus iki jų įsigaliojimo <...>

<...>

- 4) laisvės, kurios Europos piliečiams garantuojamos (EB) sutartimi, t. y. laisvas prekių judėjimas, laisvė teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvė, galimos tik visiškai atviros rinkos sąlygomis, kai vartotojams suteikiama galimybė laisvai rinktis savo tiekėjus, o tiekėjams – laisvai tiekti savo vartotojams;
- 5) pagrindinės kliūtys, trukdančios sukurti visiškai veikiančią ir konkurencingą vidaus rinką, be kitų dalykų, yra problemos, susijusios su galimybe prisijungti prie tinklo, tarifų nustatymo klausimai ir valstybių narių rinkų atvėrimo laipsnių skirtumai;
- 6) kad veikėtų konkurencija, prisijungimas prie tinklo turi būti nediskriminacinis, skaidrus ir nustatyta tinkama kaina;

- 7) siekiant užbaigti elektros energijos vidaus rinkos kūrimą, labai svarbu užtikrinti nediskriminuojančią prieigą prie perdavimo ar paskirstymo sistemų operatoriaus tinklo; <...>

<...>

- 13) reikia imtis papildomų priemonių, užtikrinančių skaidrius ir nediskriminuojančius prieigos prie tinklo tarifus. Šie tarifai visiems sistemos vartotojams turi būti taikomi nediskriminuojant;

<...>

- 15) veiksmingo reguliavimo, kurį atlieka viena ar kelios nacionalinės reguliavimo institucijos, buvimas yra svarbus veiksnys, garantuojant nediskriminacines prieigos prie tinklo sąlygas. Valstybės narės nustato reguliavimo institucijų funkcijas, kompetenciją ir administracines galias. Svarbu, kad visose valstybėse narėse veikiančios reguliavimo institucijos turėtų vienodą minimalią kompetencijos sritį. Šios institucijos turi būti kompetentingos nustatyti ar patvirtinti tarifus arba bent metodikas, kuriomis remiantis apskaičiuojami perdavimo ir paskirstymo tarifai. Siekiant išvengti netikslumo ir brangiai kainuojančių ir daug laiko užimančių ginčų, šiuos tarifus reikia paskelbti iki jų įsigaliojimo;

<...>

- 17) siekiant visiems rinkos dalyviams, taip pat naujai patenkantiems, užtikrinti veiksmingą rinkos prieinamumą, būtini nediskriminaciniai ir išlaidas atspindintys balansuojantys mechanizmai. Kai tik elektros energijos rinka tampa pakankamai likvidi, tai pasiekama suformuojant skaidrius, rinkos pagrindu veikiančius elektros energijos tiekimo ir pirkimo mechanizmus, reikalingus atsižvelgiant į subalansavimo reikalavimus. Kai šios likvidžios rinkos nėra, nacionalinės reguliavimo institucijos turi atlikti aktyvų vaidmenį užtikrinant, kad balansuojantys tarifai būtų nediskriminaciniai ir atspindėtų išlaidas. Tuo pat metu turi būti numatytos tam tikros lengvatos, siekiant subalansuoti elektros energijos sąnaudas ir pardavimą bei nesukelti pavojaus sistemai.“

5 Direktyvos 2 straipsnyje „Sąvokos“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje:

<...>

- 3) „pardavimas“ – tai elektros energijos transportavimas ypač aukštos ir labai aukštos įtampos tinklų sujungimo sistema, siekiant pristatyti ją galutiniam vartotojui ar paskirstytojams, išskyrus tiekimą;

<...>

- 5) „paskirstymas“ – tai elektros energijos transportavimas labai aukštos, aukštos ir nelabai aukštos įtampos paskirstymo sistemomis, siekiant pristatyti jas vartotojams, išskyrus tiekimą;

<...>

- 7) „vartotojai“ – tai elektros energijos didmenininkai ir galutiniai vartotojai;

<...>

- 9) „galutiniai vartotojai“ – tai vartotojai, perkantys elektros energiją savo asmeniniam vartojimui;

- 10) „namų ūkio vartotojai“ – tai elektros energijos vartotojai, perkantys elektros energiją savo namų ūkio vartojimui, išskyrus komercinę ar profesinę veiklą;

<...>

12) „reikalavimus atitinkantys vartotojai“ – tai vartotojai, kurie gali pirkti elektros energiją iš jų pasirinkto tiekėjo, kaip minima šios direktyvos 21 straipsnyje;

<...>

18) „sistemos vartotojai“ – tai bet kurie fiziniai ar juridiniai asmenys, tiekiantys elektros energiją arba kuriems ji tiekama perdavimo ar paskirstymo sistema;

19) „tiekimas“ – tai elektros energijos tiekimas, įskaitant jos pardavimą vartotojams;

<...>“

⁶ Iš direktyvos 21 straipsnio 1 dalies c punkto išplaukia, jog nuo 2007 m. liepos 1 d. valstybės narės privalo užtikrinti, kad reikalavimus atitinkančiais vartotojais būtų pripažinti visi vartotojai.

- 7 Direktyvos 3 straipsnyje „Viešųjų paslaugų įpareigojimai ir vartotojų apsauga“ numatyta:

„<...>

3. Valstybės narės užtikrina, kad visiems namų ūkio vartotojams ir, kai valstybės narės mano, kad to reikia, – mažosioms įmonėms (t. y. įmonėms, kuriose dirba mažiau kaip 50 darbuotojų, o metinė apyvarta arba balansas neviršija 10 milijonų eurų) būtų teikiamos universaliosios paslaugos, t. y. kad jos turėtų teisę savo teritorijoje gauti nustatytos kokybės elektros energiją už protingą, lengvai ir aiškiai palyginamą ir skaidrią kainą. Siekdamos garantuoti universaliųjų paslaugų teikimą, valstybės narės gali paskirti tiekėją, į kurį galima kreiptis kraštutiniu atveju. Valstybės narės įpareigoja paskirstymo bendroves prijungti vartotojus prie savo tinklo 23 straipsnio 2 dalyje pateikta tvarka nustatytomis sąlygomis ir taikant tame straipsnyje pateikta tvarka nustatytus tarifus. Nė viena šios direktyvos nuostata nedraudžia valstybėms narėms stiprinti namų ūkio, mažųjų ir vidutinių vartotojų rinkos pozicijų, skatinant šios klasės vartotojų savanoriško vienijimosi, kuriuo siekiama geresnio atstovavimo šiai vartotojų grupei, galimybes.

Pirmoji pastraipa įgyvendinama skaidriai ir nediskriminuojant, jos įgyvendinimas neturi trukdyti 21 straipsnyje numatytam rinkos atvėrimui.

<...>“

8 Remiantis direktyvos 5 straipsniu „Techninės taisyklės“:

„Valstybės narės užtikrina, kad būtų nustatyti techniniai saugos kriterijai ir būtų parengtos ir paskelbtos techninės taisyklės, nustatančios būtiniausius techninės konstrukcijos ir eksploatavimo reikalavimus, taikomus elektros energijos gamybos įrenginius, paskirstymo sistemas, tiesiogiai prijungtus vartotojų įrenginius, jungiamąsias linijas ir tiesiogines linijas įjungiant į sistemą. Šios techninės taisyklės užtikrina sistemų sąveiką, yra objektyvios bei nediskriminacinės <...>“.

9 Direktyvos 20 straipsnyje „Trečiųjų šalių prieiga“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad būtų įgyvendinta paskelbtais tarifais pagrįsta sistema, pagal kurią trečiosioms šalims suteikiama prieiga prie perdavimo ir paskirstymo sistemų, taikoma visiems reikalavimus atitinkantiems vartotojams, ir kad ši sistema būtų taikoma objektyviai, nediskriminuojant sistemos vartotojų. Valstybės narės užtikrina, kad šie tarifai arba jų apskaičiavimo metodika būtų patvirtinta laikantis 23 straipsnio iki jų įsigaliojimo ir kad šie tarifai (jei patvirtinama vien tik metodika – ši metodika) būtų viešai paskelbti iki jų įsigaliojimo.“

2. Perdavimo ar paskirstymo sistemos operatorius gali neleisti prisijungti prie sistemos, jeigu trūksta būtinų pajėgumų. Pateikiamos tinkamai motyvuotos atsisakymo priežastys, visų pirma atsižvelgiant į 3 straipsnį. Tam tikrais atvejais, kai atsisakoma leisti prisijungti, valstybės narės užtikrina, kad perdavimo ar paskirstymo sistemos operatorius pateiktų atitinkamos informacijos apie priemones, kurių reikia imtis tinklui sustiprinti. Iš šalies, kuri prašo šios informacijos, gali būti imamas priimtinas mokestis, atspindintis šios informacijos pateikimo išlaidas.“

10 Direktyvos 23 straipsnyje „Reguliavimo institucijos“ numatyta:

„1. Valstybės narės paskiria vieną ar kelias kompetentingas institucijas, kurios atliktų reguliavimo institucijų funkcijas. Šios valdžios institucijos turi būti visiškai nepriklausomos nuo elektros energijos pramonės interesų. Taikant šį straipsnį, jos turi būti atsakingos bent už nediskriminavimo, veiksmingos konkurencijos ir veiksmingo rinkos veikimo užtikrinimą ir visų pirma prižiūrėti:

<...>

- c) per kiek laiko perdavimo ir paskirstymo įmonės sujungia linijas ir atlieka remonto darbus;

<...>

- f) kad naujų elektros energijos gamintojų prijungimo sąlygos ir tarifai būtų objektyvūs, skaidrūs ir nediskriminuojantys, visų pirma atsižvelgiant į visas išlaidas ir naudą, kurią teikia įvairios atsinaujinančių energijos šaltinių technologijos, paskirstyta gamyba ir šilumos bei elektros energijos gamyba vienu metu;

<...>

2. Reguliavimo institucijos atsako už tai, kad iki jų įsigaliojimo būtų nustatyta ar patvirtinta bent ta metodika, pagal kurią apskaičiuojama ar nustatomos sąlygos, kuriomis:

- a) suteikiama galimybė prisijungti ir prieiga prie nacionalinių tinklų, įskaitant perdavimo ir paskirstymo tarifus. Šie tarifai arba metodika turi leisti atlikti būtinas investicijas į tinklus tokiu būdu, kad tos investicijos užtikrintų tinklų gyvybingumą;

<...>“

Nacionalinės teisės aktai

- ¹¹ Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 2004 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymą Nr. IX–2307, keičiantį Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymą. Įstatymas Nr. IX-2307, be kita ko, skirtas perkelti direktyvą į nacionalinę teisę. Šis įstatymas įsigaliojo 2004 m. liepos 10 dieną.

- 12 Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (2004 m. liepos 1 d. Įstatymo Nr. IX-2307 redakcija) 15 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Perdavimo sistemos operatorius privalo užtikrinti, kad elektros energijos gamintojų, skirstomųjų tinklų operatorių ir vartotojų įrenginių prijungimo prie perdavimo tinklų sąlygos atitiktų teisės aktuose nustatytus reikalavimus ir nebūtų diskriminuojančios. Vartotojo įrenginiai gali būti prijungiami prie perdavimo tinklų tik tokiais atvejais, kai skirstomųjų tinklų operatorius dėl nustatytų techninių arba eksploatacijos reikalavimų atsisako prijungti prie skirstomųjų tinklų vartotojo įrenginius, esančius skirstomųjų tinklų operatoriaus licencijoje nurodytoje veiklos teritorijoje.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

- 13 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą išplaukia, kad Lietuvoje daugumos elektros energijos pirkėjų, t. y. elektros energijos vartotojų, įrenginiai jungiami prie skirstomųjų elektros tinklų, valdomų dviejų šio tipo tinklo operatorių. Šie du operatoriai yra pagrindiniai perdavimo sistemų naudotojai. Be to, penkios bendrovės valdo vietinius skirstomuosius tinklus, skirtus jų pačių ir gana nedidelėje teritorijoje gyvenančių gyventojų poreikiams patenkinti. Galiausiai šešių pramonės įmonių įrenginiai yra prijungti tiesiogiai prie perdavimo tinklų. Tokie prijungimai buvo atlikti dar sovietmečiu, t. y. tuomet, kai elektros energijos gamyba, perdavimas ir paskirstymas nebuvo atskirti. Taigi susiklostė taip, jog tam tikri elektros energijos vartotojai liko

prijungti prie šių pramonės įmonių tinklų ir jų aprūpinimas priklauso nuo šių įmonių techninio bei finansinio pajėgumo.

- 14 2004 m. liepos 1 d. Įstatymu Nr. IX-2307 pakeitus Elektros energetikos įstatymą ir, be kita ko, jo 15 straipsnio 2 dalį, nauji vartotojai negali laisvai pasirinkti tinklo, prie kurio jie prijungs savo įrenginius, tipo ir privalo jungtis prie paskirstymo sistemos. Tik tuomet, kai dėl techninių ar eksploatacijos reikalavimų skirstomųjų tinklų operatorius atsisako prijungti jį prie savo tinklo, atitinkamas vartotojas gali jungti savo įrenginius prie perdavimo tinklo.
- 15 Į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą kreipėsi Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė, prašydama ištirti Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (2004 m. liepos 1 d. Įstatymo Nr. IX-2307 redakcija) 15 straipsnio 2 dalies atitiktį Konstitucijai. Šis teismas pažymi, kad pagal Konstitucijos 102 straipsnį jam pavesta tikrinti įstatymų atitiktį Konstitucijai. Jis nurodo, kad, be kita ko, į jį gali kreiptis Seimo narių grupė. Tirdamas įstatymo konstitucingumą, šis teismas sprendžia ginčą tarp jam prašymą pateikuso ar pateikusių subjektų ir ginčijamą aktą priėmusios institucijos, t. y. Lietuvos Respublikos Seimo. Jo sprendimai neskundžiami.
- 16 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pažymi, kad pagal Lietuvos Konstituciją Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis ir kad jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Sąjunga, šios teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju turi viršenybę prieš nacionalinės teisės normas. Kadangi direktyva buvo priimta remiantis EB 45, EB 55 ir EB 95 straipsniais, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (2004 m. liepos 1 d. Įstatymo Nr. IX-2307 redakcija) 15 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti atsižvelgiant į direktyvą.

17 Į šį teismą besikreipusių parlamentarų nuomone, nagrinėjama 15 straipsnio 2 dalis nesuteikia vartotojui laisvės rinktis elektros energijos perdavimo ar skirstomojo tinklo savo įrenginiams prijungti. Tačiau, jų teigimu, direktyvos 20 straipsnis nenustato aiškių apribojimų elektros energijos vartotojui prijungti įrenginius prie perdavimo tinklo ar pareigos jungtis tik prie skirstomųjų tinklų.

18 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Lietuvos Respublikos Seimas savo ruožtu mano, jog valstybės narės gali laisvai nustatyti prisijungimo prie elektros tinklo taisykles. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nagrinėjamoje byloje buvo paminėtas 2005 m. gruodžio 21 d. už energetiką atsakingo Europos Bendrijų Komisijos nario A. Piebalgo (A. Piebalgs) laiškas, kuriame pažymėta, jog direktyva „nereikalauja suteikti klientui teisės savo nuožiūra rinktis tarp prisijungimo prie perdavimo arba paskirstymo sistemos. Klientas turi teisę būti prijungtas prie elektros energetikos sistemos; kaip tai yra detalai įgyvendinama, paliekama spręsti vadovaujantis subsidiarumu“.

19 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuoja, jog iš direktyvos 20 straipsnio 1 dalies teksto išplaukia, kad valstybės narės privalo sukurti tokią sistemą, kurioje vartotojams jų pageidavimu būtų suteikiama prieiga ir prie perdavimo, ir prie paskirstymo sistemų. Vis dėlto šis teismas taip pat konstatuoja, kad prijungimo prie elektros energijos sistemų klausimai turi būti nagrinėjami atsižvelgiant į direktyvos ir, be kita ko, jos 3 straipsnio nuostatas, kuriomis siekiama socialinio pobūdžio tikslų, t. y. universaliųjų paslaugų teikimo, vartotojų apsaugos ar aplinkosaugos. Anot jo, atrodo, kad Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (2004 m. liepos 1 d. Įstatymo Nr. IX-2307 redakcija) 15 straipsnio 2 dalimi taip pat siekiama šių tikslų.

- 20 Šiomis aplinkybėmis Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

„Ar <...> direktyvos <...> 20 straipsnis turi būti aiškinamas kaip įpareigojantis valstybes nares nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį bet kuri trečioji šalis savo nuožiūra, jei tik yra elektros energijos sistemos „būtinų pajėgumų“, turi teisę pasirinkti, prie kurios sistemos – elektros energijos perdavimo ar elektros energijos paskirstymo – ji nori prisijungti, o tokios sistemos operatorius turi pareigą suteikti prieigą prie tinklo?“

Dėl prejudicinio klausimo

- 21 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar direktyvos 20 straipsnis turi būti aiškinamas taip, jog valstybės narės privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriame būtų numatyta, kad, viena vertus, bet kuri trečioji šalis gali savo nuožiūra pasirinkti sistemos tipą, t. y. perdavimo ar paskirstymo, prie kurios ji nori turėti prieigą ar prisijungti, ir, kita vertus, kad sistemos operatorius privalo jai suteikti prieigą ar leisti prisijungti prie savo tinklo, jei tik yra būtinų pajėgumų.

Teisingumo Teismui pateiktos pastabos

- 22 Pareiškėjai pagrindinėje byloje mano, kad direktyvos 20 straipsnis įpareigoja valstybes nares sukurti tokią prieigos prie tinklų sistemą, kuri leistų bet kuriam vartotojui jo prašymu prisijungti ir prie perdavimo, ir prie paskirstymo sistemų. Jų nuomone, vienintelė šio principo išimtis įtvirtinta to paties straipsnio 2 dalyje. Anot pareiškėjų, iš direktyvos 2 straipsnyje pateiktos sąvokos „perdavimas“ apibrėžties išplaukia, kad elektros energija iki vartotojo gali būti transportuojama tiesiogiai, nenaudojant skirstomųjų tinklų.
- 23 Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (2004 m. liepos 1 d. Įstatymo Nr. IX-2307 redakcija) 15 straipsnio 2 dalis, pareiškėjų teigimu, nesuteikia vartotojui laisvės pasirinkti tinklą, prie kurio būtų prijungti jo įrenginiai. Taigi ši nuostata yra diskriminuojanti ir prieštarauja direktyvos tikslams. Pareiškėjai teigia, kad pasirinkimo nebuvimas pažeidžia vartotojų teises.
- 24 Lietuvos bei Suomijos vyriausybės, prie kurių teismo posėdyje prisijungė Komisija, teigia, kad aiškinant direktyvos 20 straipsnį reikia skirti „prieigos prie sistemos“ ir „prijungimo prie sistemos“ sąvokas. Jų nuomone, prieiga prie sistemos apima galimybę naudotis sistema paskelbtais tarifais. Prijungimas prie sistemos susijęs su fiziniu įjungimu į sistemą. Nagrinėjamame 20 straipsnyje, jų teigimu, kalbama tik apie pareigas, kurias valstybės narės turi įvykdyti laisvai trečiųjų šalių prieigai prie elektros energijos perdavimo ir paskirstymo sistemų užtikrinti, o ne apie prijungimo prie šių sistemų klausimus.
- 25 Lietuvos vyriausybė mano, kad direktyvoje nėra nustatyta jokių valstybių narių pareigų, susijusių su vartotojų prijungimu prie tinklų, išskyrus direktyvos 3 straipsnio 3 dalyje numatytą universaliosios paslaugos teikimo įpareigojimą.

- 26 Ši vyriausybė tvirtina, kad prisijungdamas prie elektros energijos tinklo vartotojas gauna prieigą prie šio tinklo. Taigi, jos nuomone, pagrindinėje byloje nagrinėjamas nacionalinis reglamentavimas tikrai užtikrina jam prieigą prie elektros energijos tinklų ir, be to, garantuoja direktyvos 3 straipsnio 2 bei 3 dalyse įtvirtintų viešųjų paslaugų bei universaliųjų paslaugų teikimo įpareigojimų paisymą.
- 27 Galiausiai, šios vyriausybės manymu, valstybės narės turi teisę numatyti prioritetinį vartotojų prijungimą prie skirstomųjų tinklų ir papildomą prijungimo prie perdavimo tinklų galimybę. Lietuvos vyriausybės teigimu, pagrindinėje byloje nagrinėjamu nacionaliniu reglamentavimu įtvirtinta sistema, be kita ko, siekiama užkirsti kelią tam, kad dideli vartotojai jungtųsi tiesiogiai prie perdavimo tinklų, dėl ko su paskirstymo tinklais susijusios sąnaudos tektų vien mažiems vartotojams ir elektros energijos kainos padidėtų 10–30 %. Be to, laisvas pasirinkimas prisijungti prie perdavimo tinklo pakenktų optimaliai tinklų plėtrai.
- 28 Suomijos vyriausybės nuomone, direktyvos 20 straipsnyje nurodyta sąvoka „trečiosios šalys“ apibrėžia ne vertikalios integracijos įmonės vienetą, užtikrinantį elektros energijos gamybą ar tiekimą, o kitą elektros energijos tiekėją. Taigi, jos teigimu, ši nuostata nėra susijusi su vartotojų prieiga prie sistemos.
- 29 Italijos vyriausybės nuomone, direktyva nesuteikia vartotojui laisvės savo nuožiūra pasirinkti sistemą, prie kurios jis pageidauja prisijungti. Pirmiausia jis turi atitikti nacionalinės teisės aktais numatytus „prieigos sistemos“ reikalavimus. Taigi, jos teigimu, vartotojas disponuoja sąlygine prieiga prie sistemos teise. Vis dėlto, jei

valstybės narės galėtų įpareigoti vartotojus pirmiausia kreiptis į paskirstymo sistemos operatorių, būtų pažeista vartotojo pasirinkimo laisvė ir kiltų pavojus, kad paskirstymo sistemos operatorius diskriminuodamas taikys prieigos taisykles.

- 30 Komisijos manymu, kadangi prijungimo klausimas neturi tiesioginės įtakos vidaus rinkos liberalizavimui, jis paliktas valstybių narių kompetencijai, išskyrus labiausiai pažeidžiamų vartotojų prijungimą, kurių atveju, remiantis direktyvos 3 straipsnio 3 dalimi, valstybės narės turi įdiegti universaliąją paslaugą.

Teisingumo Teismo atsakymas

- 31 Reikia pažymėti, kad direktyva siekiama pagerinti elektros energijos vidaus rinkos veikimą. Pagal jos šeštą ir septintą konstatuojamąsias dalis konkurencijai tinkamai veikti reikalinga nediskriminacinė ir skaidri prieiga prie tinklo už tinkamą kainą ir tai turi esminės reikšmės užbaigiant elektros energijos vidaus rinkos kūrimą (žr. 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimo *citiworks*, C-439/06, Rink. p. I-3913, 38 ir 40 punktus).
- 32 Direktyvos ketvirtoje konstatuojamojoje dalyje patikslinama, kad visiškai atvira rinka turi suteikti galimybę vartotojui laisvai rinktis savo tiekėją, o šiam tiekėjui – laisvai tiekti savo produktus vartotojams.
- 33 Iš šių argumentų Teisingumo Teismas yra padaręs išvadą, jog, viena vertus, siekiant, kad reikalavimus atitinkantys vartotojai galėtų laisvai pasirinkti tiekėjus, pastarieji turi turėti prieigą prie perdavimo ir paskirstymo sistemų, per kurias elektros energija

pasiekia vartotojus, ir, kita vertus, kad laisva trečiųjų šalių prieiga prie elektros energijos perdavimo ir paskirstymo sistemų yra viena iš esminių priemonių, kurias valstybės narės privalo įgyvendinti, kad būtų užbaigtas elektros energijos vidaus rinkos kūrimas (žr. minėto sprendimo *citiworks* 43 ir 44 punktus).

34 Siekiant atsakyti į pateiktą klausimą, reikia išnagrinėti, ką apima sąvokos „prieiga prie sistemos“ ir „trečioji šalis“ direktyvos 20 straipsnio prasme, bei apibrėžti pareigas, kurias šis straipsnis nustato valstybėms narėms trečiųjų šalių prieigai prie sistemų užtikrinti.

35 Direktyvos 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad būtų įgyvendinta „sistema, pagal kurią trečiosioms šalims suteikiama prieiga prie perdavimo ir paskirstymo sistemų, taikoma visiems reikalavimus atitinkantiems vartotojams“, ir kad „ši sistema būtų taikoma objektyviai, nediskriminuojant sistemos vartotojų“.

36 Pirmiausia kalbant apie „prieigos prie sistemos“ sąvoką, reikia ištirti, ar, kaip teigė Lietuvos ir Suomijos vyriausybės bei per teismo posėdį Komisija, būtina skirti „prieigos prie sistemos“ ir „prijungimo prie sistemos“ sąvokas.

37 Šiuo klausimu konstatuotinas skirtumas tarp tam tikrų kalbinių direktyvos versijų. Ir 20 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje, ir to paties straipsnio 2 dalies pirmame sakinyje daugelyje kalbinių versijų vartojamas žodis „prieiga“. Taip, pavyzdžiui, yra versijose ispanų („acceso“), vokiečių („Zugang“), anglų („access“), prancūzų („accès“) ir italų („accesso“) kalbomis. Tačiau lietuvių kalba direktyvos 20 straipsnio 1 dalyje vartojamas žodis „prieiga“, kuris į prancūzų kalbą verstinas „accès“, o to paties straipsnio 2 dalyje – žodis „prisijungti“, kurį prancūzų kalboje galėtų atitikti „connecter“ ar „raccorder“. Žodis „prisijungti“ taip pat vartojamas direktyvos versijos lietuvių kalba antroje ir

šeštoje konstatuojamosiose dalyse, o versijose kitomis pirmiau nurodytomis kalbomis vartojamas žodis „accès“ arba jo ekvivalentas.

- 38 Remiantis nusistovėjusia teismo praktika, vienoje kalbinių versijų vartojama Bendrijos teisės nuostatos formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ar įgyti dėl to prioritetą kitų kalbinių versijų atžvilgiu. Toks požiūris nebūtų suderinamas su vienodo Bendrijos teisės taikymo reikalavimu (žr. 1998 m. lapkričio 12 d. Sprendimo *Institute of the Motor Industry*, C-149/97, Rink. p. I-7053, 16 punktą ir 2008 m. balandžio 3 d. Sprendimo *Endendijk*, C-187/07, Rink. p. I-2115, 23 punktą).
- 39 Taigi esant neatitikimų tarp įvairių kalbinių Bendrijos teksto versijų, nagrinėjama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į bendrą reglamentavimo, kurio dalis ji yra, kontekstą ir tikslą (2000 m. kovo 9 d. Sprendimo *EKW ir Wein & Co*, C-437/97, Rink. p. I-1157, 42 punktas; 2004 m. balandžio 1 d. Sprendimo *Borgmann*, C-1/02, Rink. p. I-3219, 25 punktas bei minėto sprendimo *Endendijk* 24 punktas).
- 40 Reikia konstatuoti, kad sąvokos „prieiga“ (pranc. „accès“) ir „prijungimas“ (pranc. „raccordement“) direktyvoje vartojamos skirtingomis prasmėmis. Sąvoka „prieiga“ susijusi su aprūpinimu elektros energija, įskaitant ir kokybę, reguliarumą bei paslaugos kainą. Ji dažnai vartojama nediskriminacinių tarifų užtikrinimo kontekste. Pavyzdžiui, iš direktyvos antros ir tryliktos konstatuojamųjų dalių išplaukia, kad prieiga prie tinklo taikant tarifus, paskelbtus iki jų įsigaliojimo, užtikrina nediskriminacinius perdavimo ir paskirstymo tarifus, iš šeštos konstatuojamosios dalies – kad ši prieiga turi būti nediskriminacinė, skaidri ir už tinkamą kainą; iš direktyvos penkioliktos konstatuojamosios dalies matyti, kad reguliavimo institucijų veikla garantuoja nediskriminacines

prieigos prie tinklo sąlygas, o iš septynioliktos konstatuojamosios dalies – kad būtini nediskriminaciniai ir išlaidas atspindintys balansuojantys mechanizmai, siekiant visiems rinkos dalyviams užtikrinti veiksmingą rinkos prieinamumą.

41 Sąvoka „prijungimas“ (pranc. „raccordement“) veikiau vartojama techniniame kontekste ir yra susijusi su fiziniu įjungimu į sistemą. Taip direktyvos 5 straipsnyje numatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad būtų parengtos ir paskelbtos techninės taisyklės, nustatančios būtiniausius techninės konstrukcijos ir eksploataavimo reikalavimus, taikomus elektros energijos gamybos įrenginius, paskirstymo sistemas, tiesiogiai prijungtus vartotojų įrenginius, jungiamąsias linijas ir tiesiogines linijas įjungiant į sistemą. Be to, direktyvos 23 straipsnio 1 dalies c punkte patikslinama, kad reguliavimo institucijos turi būti atsakingos už nediskriminavimo ir veiksmingos konkurencijos užtikrinimą, visų pirma, kiek tai susiję su tuo, per kiek laiko perdavimo ir paskirstymo įmonės sujungia linijas. Pagal direktyvos 23 straipsnio 2 dalies a punktą šios institucijos taip pat privalo nustatyti ar patvirtinti metodiką, pagal kurią apskaičiuojamos ar nustatomos prijungimo prie sistemos sąlygos. Šiuo atžvilgiu ir, kaip savo išvados 33 punkte teisingai pažymi generalinė advokatė, 23 straipsnio 2 dalies a punkte aptariamos sąvokos „prieiga“ ir „prijungimas“ vartojamos tame pačiame sakinyje. Iš to išplaukia, kad šios dvi sąvokos turi skirtingas reikšmes. Be to, reikia paminėti direktyvos 3 straipsnio 3 dalį, kurioje nustatyta, jog, siekdamas garantuoti universaliųjų paslaugų teikimą, valstybės narės gali įpareigoti paskirstymo įmones prijungti vartotojus prie savo tinklų.

42 Taigi iš direktyvos nuostatų analizės išplaukia, kad prieigos prie tinklo sąvoka, kaip savo išvados 34 ir 36 punktuose nurodo generalinė advokatė, apima teisę naudotis elektros energijos sistema, o prijungimo sąvoka reiškia fizinio ryšio su tinklu sukūrimą. Direktyvos 20 straipsnyje nustatytos tik su prieiga prie sistemos, o ne su prijungimu prie jos susijusios valstybių narių pareigos.

43 Todėl kadangi, viena vertus, perdavimas ir paskirstymas neapima elektros energijos tiekimo ir, kita vertus, reikalavimus atitinkantys vartotojai, kaip nurodyta šio sprendimo 33 punkte, turi turėti prieigą prie sistemų, reikalavimus atitinkančių vartotojų atveju

prieigos prie sistemų teisė įgyvendinama tarpininkaujant tiekėjams, kuriuos šie vartotojai privalo galėti pasirinkti laisvai. Kaip savo išvados 41 punkte pažymi generalinė advokatė, ši pasirinkimo laisvė vienodai užtikrinama ir kai tiekėjas prijungia juos prie perdavimo, ir prie paskirstymo sistemos.

44 Kalbant apie „trečiųjų šalių“ sąvoką, konstatuotina, kad ji patikslinama pačiame direktyvos 20 straipsnio 1 dalies tekste, kur vartojama ir „sistemos vartotojų“ sąvoka, apibrėžta direktyvos 2 straipsnio 18 punkte ir reiškianti bet kuriuos fizinius ar juridinius asmenis, tiekiančius elektros energiją arba kuriems ji tiekama perdavimo ar paskirstymo sistema. Tarp šių asmenų yra ir vartotojai.

45 Iš to išplaukia, jog dėl to, kad direktyvos 20 straipsnio 1 dalies taikymo sritis apima ir sistemos vartotojus, ši norma garantuoja teisę į nediskriminacinę prieigą prie sistemų ir reikalavimus atitinkantiems vartotojams.

46 Direktyva, be kita ko, siekiama laisvos prieigos prie sistemos, o tai, kaip minėta šio sprendimo 33 punkte, yra viena iš esminių priemonių, kad būtų užbaigtas elektros energijos vidaus rinkos kūrimas, ir kad ši prieiga prie sistemos būtų pagrįsta objektyviais, nediskriminaciniais ir skaidriais kriterijais pagal iš anksto paskelbtus tarifus, o ne suteikiama savo nuožiūra.

47 Tai reiškia, kad valstybės narės turi tam tikrą veiksmų laisvę nukreipti sistemos vartotojus link vieno ar kito sistemos tipo, nors ir su sąlyga, kad tai būtų daroma dėl nediskriminacinių priežasčių ir objektyviai pagrindžiant. Taigi sistemos vartotojai turi teisę į prieigą prie elektros energijos sistemos, tačiau valstybės narės gali nuspręsti, kad

prijungiama bus prie tam tikro tinklų tipo. Vis dėlto reikia patikrinti, ar valstybių narių taikomi kriterijai yra objektyvūs ir nediskriminuojantys.

48 Šiuo tikslu siekis išvengti, kad dideli vartotojai tiesiogiai jungtųsi prie perdavimo sistemos, dėl ko su paskirstymo sistema susijusios išlaidos tektų vien mažiems vartotojams ir padidėtų elektros energijos kaina, gali pateisinti įpareigojimą visų pirma jungtis prie paskirstymo sistemos. Tačiau nacionalinis teismas turi patikrinti, ar šie motyvai tikri ir ar jie grindžiami objektyviais ir nediskriminaciniais kriterijais.

49 Iš išdėstytų argumentų išplaukia, kad į pateiktą klausimą reikia atsakyti, jog direktyvos 20 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis nustato tik su trečiųjų šalių prieiga, o ne su jų prijungimu prie elektros energijos perdavimo ir paskirstymo tinklų susijusias valstybių narių pareigas bei nenumato, jog prieigos prie tinklų sistema, kurią privalo įdiegti valstybės narės, turi leisti reikalavimus atitinkančiam vartotojui savo nuožiūra pasirinkti tinklo, prie kurio jis pageidauja prisijungti, tipą. Minėtas 20 straipsnis taip pat turi būti aiškinamas taip, kad jis nedraudžia nacionalinio reglamentavimo, kuriame numatyta, jog reikalavimus atitinkančio vartotojo įrenginiai gali būti prijungiami prie perdavimo tinklo tik tokiais atvejais, kai skirstomųjų tinklų operatorius dėl nustatytų techninių arba eksploatacijos reikalavimų atsisako prijungti prie savo tinklo reikalavimus atitinkančio vartotojo įrenginius, esančius jo licencijoje nurodytoje veiklos teritorijoje. Tačiau nacionalinis teismas turi patikrinti, ar ši sistema įdiegta ir įgyvendinama vadovaujantis objektyviais ir sistemos vartotojų nediskriminuojančiais kriterijais.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

50 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų

klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

2003 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 96/92/EB, 20 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jis nustato tik su trečiųjų šalių prieiga, o ne su jų prijungimu prie elektros energijos perdavimo ir paskirstymo tinklų susijusias valstybių narių pareigas bei nenumato, jog prieigos prie tinklų sistema, kurią privalo įdiegti valstybės narės, turi leisti reikalavimus atitinkančiam vartotojui savo nuožiūra pasirinkti tinklo, prie kurio jis pageidauja prisijungti, tipą.

Minėtas 20 straipsnis taip pat turi būti aiškinamas taip, kad jis nedraudžia nacionalinio reglamentavimo, kuriame numatyta, jog reikalavimus atitinkančio vartotojo įrenginiai gali būti prijungiami prie perdavimo tinklo tik tokiais atvejais, kai skirstomųjų tinklų operatorius dėl nustatytų techninių arba eksploatacijos reikalavimų atsisako prijungti prie savo tinklo reikalavimus atitinkančio vartotojo įrenginius, esančius jo licencijoje nurodytoje veiklos teritorijoje. Tačiau nacionalinis teismas turi patikrinti, ar ši sistema įdiegta ir įgyvendinama vadovaujantis objektyviais ir sistemos vartotojų nediskriminuojančiais kriterijais.

Parašai.